

## Компаративний аналіз кримінальних субкультур в структурі суспільства

### Лекція 9. Традиції кримінальної субкультури

#### План

1. Прописка в кримінальному співтоваристві.
2. Кримінальні приколи.
3. Кримінальний жаргон.

#### *Література:*

1. Александров Ю. К. Очерки криминальной субкультуры. Москва : «Права человека», 2001. 152 с.
2. Мальцев О. Методическое пособие по исследованию субкультуры «Нарисуйте субкультуру». Одесса : ЧП «Издательский дом «Патриот», 2021. 130 с.
3. Чаплик М. М. Злочинний жаргон як феномен кримінальної субкультури. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи»*. 2013. № 1045. С. 164-168.

#### 1. Прописка в кримінальному співтоваристві

*Прописка* на кримінальному жаргоні означає процедуру прийняття новачка у свої ряди. Прописка серед дорослих злочинців трапляється досить рідко, в основному процедуру прописки проходять неповнолітні в СІЗО та камерах. *Основні функції прописки*: 1) вивчення новачка; 2) визначення ступеня його відповідності кримінальній субкультурі (знання її); 3) готовність дотримуватися норм кримінальної субкультури; 4) визначення статусу новачка, уточнення його прав і обов'язків.

*Суть прописки* полягає в тому, що нею перевіряється «бувалість» прибулого, його витривалість, винахідливість, кмітливість. Але найголовніше – *пропискою перевіряється вміння новичка постояти за себе*. Прибулий новачок досить ретельно вивчається своїм новим оточенням, з'ясовуються подробиці його кримінальної справи, його поведінки під час слідства, чи не співпрацював із правоохоронними органами тощо. Крім того, виявляються риси характеру новачка, його комунікабельність, інтелектуальний рівень розвитку. *Мета «комплексного» вивчення* – виявити компрометуючі новачка відомості.

Прописка часто носить характер злої забави, іноді небезпечної для здоров'я підлітка. Прописку не проходять особи з високим статусом у кримінальних спільнотах, але якщо це мало відома особа, то їй треба навести докази (свідків), що вона дійсно займає такий статус.

**Обставини, що компрометують новоприбулого** і впливають на визначення його статусу в кримінальній ієрархії: 1) співпраця з правоохоронними органами; 2) допомога слідству; 3) правдиві свідчення про співучасників; 4) скоєння злочину за «непрестижними» статтями КК (згвалтування, розпуста малолітніх та ін); 5) щурництво (крадіжка у своїх); 6) членство в активі тощо.

**Обставини, що підвищують статус під час прописки:** 1) зухвала поведінка під час слідства та суду; 2) взяття на себе чужої вини (особливо вини злодіїв у законі, авторитетів); 3) докази того, що засуджений раніше не перебував у активі; 4) постійні порушення режиму утримання; 5) зухвала поведінка щодо співробітників СІЗО та ВУ; 6) вчинення злочинів за важкими статтями (вбивство, нанесення тяжких тілесних ушкоджень, розбій, грабіж тощо).

Процедура прописки проводиться, як правило, у відокремлених місцях і таким чином, щоб ніхто з адміністрації не зміг завадити. Закінчується процедура прописки визначенням становища новачка в структурі кримінальної ієрархії, надається кличка (образлива чи навпаки – залежно від того, чи витримав новачок прописку чи ні), може наноситися татуювання або мітка (у тому числі насильницька).

Прописка, як правило, проходить у вигляді «*співбесіди*» новичка з неформальним лідером, який самостійно вирішує, чи прийняти новачка в дану кримінальну спільноту без будь-яких умов або попередньо піддати його будь-якому з випробувань (*приколів*). Досить поширена процедура прописки у вигляді «*судового засідання*», коли із середовища правопорушників обираються «судді», призначається «прокурор» і «адвокат». Процедура прописки – «*суду*» закінчується винесенням «*вироку*», яким новачкові визначається, що він повинен зробити для закінчення прописки (зазвичай порушити режим утримання).

## 2. Кримінальні приколи

Прописка проводиться з використанням *приколів*. **Приколи** (іноді їх називають *ігрульки*) – це різного роду загадки, хитрощі, ігри тощо, мета яких приколоти, тобто, спіймати, викрити новачка в незнанні норм і правил кримінального співтовариства. Від того, як новачок відреагує (відповідь) на приколи, залежить результат прописки і його статус.

У кримінальному світі склалися різні *типи приколів*. **Приколи у вигляді загадок** задаються до тих пір, поки у тих, хто запитує не вичерпається фантазія. Ігрульки у вигляді

загадок задаються у дуже швидкому темпі, за кожну неправильну відповідь, той кого випробують отримує ложкою по лобі, щоб після закінчення прописки у нього вирости *роги*.

**Приколи типу єдиноборства.** Мета – перевірити такі якості прибулого новачка як сміливість, вміння постояти за себе, дати відсіч, спритність, силу і т.д. За допомогою різних хитрощів співкамерники намагаються спровокувати новачка на бійку, причому з кимось зі значно сильнішим за самого новачка. **Приклад:** Питання у камері СІЗО: Ким житимеш: пацаном чи активістом? Правильна відповідь – «пацаном». У цьому випадку новачкові дають вибрати найбільш сильного співкамерника і вдарити його. У відповідь він сам отримує такий самий удар. Якщо новачок вибрав для удару найслабшого з присутніх, або не встояв на ногах при ударі у відповідь, або розгубився, то він отримує низький статус.

**Приколи типу тестів** завжди носять провокаційний характер. Суть їх полягає в тому, що новачок «ловиться» на звичних буденних неточностях (при питанні «ти якого року народження?», у відповіді зазвичай опускаються тисячі і сотні років, хоча їх необхідно в цьому випадку обов'язково називати, щоб «не підставитися») або на незнанні, що відповісти на незвичне питання. Якщо новачок відповідає неправильно, то він піддається побиттю.

**Приколи типу ігор.** Мета цього виду приколів – розважитися, причому розваги мають жорстокий характер. **Приклад:** Гра в «хитрого сусіда». Новачок заплющує очі, а хто-небудь із співкамерників б'є його по простягнутій назад руці. Потім всі піднімають руки з піднятим великим пальцем. Новачок намагається вгадати, хто його вдарив. Правильне рішення – необхідно відповісти: «Ударив хитрий сусід».

**Приколи типу випробувань.** Мета – випробувати готовність та здатність новачка переносити біль і відстоювати інтереси співтовариства (друзів, усієї камери). Зазвичай новачка змушують порушити режим утримання або здійснити інший протиправний вчинок.

**Приколи типу шаантажу.** Мета цих видів приколів – підкорити собі, закабалити новачка, що прибув. З цією метою використовується будь-який промах новачка (дійсний або частіше, уявний), незнання ним основ кримінальної субкультури (за принципом «незнання не звільняє від відповідальності»). Підпорядкований новачок виявляється в самому низу кримінальних ієрархічних сходів. Під час прописки встановлюється **пацанський час** для обмірковування відповіді на приколи типу загадок, тестів. Якщо протягом 45 секунд новачок не знайшов правильну відповідь або не зміг відповісти, то статусу пацана він не набуває.

### 3. Кримінальний жаргон

*Кримінальний жаргон (арго)* – це закономірне явище, що відображає специфіку кримінальної субкультури, ступінь організованості та професіоналізації злочинного середовища. Професійна мова (жаргон) є у більшості представників професій (льотчиків, лікарів, правоохоронців) та груп населення (школярів, рокерів, панків). Наявність жаргону обумовлена соціально-психологічними закономірностями функціонування цих груп.

Причини виникнення кримінального (злочинського) жаргону криються насамперед у збоченій психології злочинців – рецидивістів, сутність якої характеризується особливістю їхньої особистості. Штучно створюючи і вселяючи собі та оточуючим думку про їх винятковість, відданість, незвичайність та перевагу над іншими, вони сприяють поширенню думки про нібито дійсну порядність злочинних авторитетів.

Кримінальний жаргон (*феня, блатна музика* тощо) постійно знаходиться в розвитку. В ньому налічується понад 15 000 слів і словосполучень. Кримінальний жаргон базується на фонетиці та граматиці загальнонаціональної мови і має суттєві діалектні та соціально-групові відмінності. У ньому можна виділити такі різновиди як *злочинський* або *тюремний жаргон*, а також *жаргон сутенерів і повій, наркоманів, неповнолітніх* тощо.

В основі злочинського жаргону лежить *мова офеней (коробейників)* – дрібних торговців, які ходили країною і продавали товари ширвжитку (білизна, іконки, прикраси, окремі види продуктів тощо). У процесі розвитку злочинського (кримінального) жаргону він увібрав у себе значну кількість слів з професійного *жаргону моряків*, професійних *жебраків*, ряд слів злочинського жаргону запозичено у музикантів. Кримінальний жаргон має деякі відмінності залежно від місцевості чи регіону, а також наближеності до населених пунктів з місцями позбавлення волі.

#### Основні функції кримінального жаргону.

1. Кримінальний (злочинський) жаргон призначений *для зашифрування повідомлень* для того, щоб непосвячений не міг зрозуміти, про що йде мова, або зрозумів хибно. У кримінальному жаргоні достатньо велика кількість синонімів, – наприклад, для позначення доносчика в кримінальному жаргоні є понад сотню найменувань.

2. Кримінальний жаргон *допомагає виявити підісланих правоохоронними органами осіб*. Зазвичай особи, що видають себе за злочинців у законі, інших великих авторитетів або

просто впроваджені в кримінальне середовище для виконання будь-якого завдання, успішно провалюються на *мовному «іспиті»*.

3. Знання злочинського (кримінального) жаргону необхідно для того, щоб добре *розумітися на злочинній ієрархії*, так як кожна каста (масть) має власну назву. Почувши, до якої масті належить той чи інший засуджений (ув'язнений), можна відразу ж визначити його справжнє становище у злочинній ієрархії – в результаті, з достатньою часткою впевненості, можна прогнозувати його поведінку в місцях позбавлення волі.

4. *Кримінальний жаргон забезпечує внутрішнє життя кримінальної спільноти*, пов'язане з розвагами, статевим життям, трудовою діяльністю тощо. Головне ж призначення злочинського (кримінального) жаргону – забезпечення злочинної діяльності кримінальних співтовариств. Більшість використовуваної лексики позначає знаряддя злочинної діяльності, способи уникнення переслідування, поведінки на суді, характеру злочинної діяльності, суб'єктів та об'єктів злочинів.

За змінами, що відбуваються у злочинському жаргоні можна судити про тенденції, що відбуваються у злочинному середовищі. Поява у ньому запозиченого з англійської мови слова *кілер* означає, що в злочинному середовищі з'явилася нова «професія» – *найманний убивця*; поява приватної власності ознаменувала поняття *дах*; поява корумпованої злочинності сприяло появі у кримінальному жаргоні поняття *хрещений батько* тощо.

Знання кримінального жаргону сприяє розумінню психології конкретних груп злочинців. Це знання дозволяє співробітникам пенітенціарних установ виявляти існуючі у середовищі засуджених (ув'язнених) приховані тенденції та запобігати новим злочинам.

Умовно злочинський (кримінальний) жаргон можна розділити на *три основні групи*:

- *загальнокримінальний жаргон*, яким користуються як професійні злочинці, так і звичайні (побутовики, засуджені за хуліганство тощо);

- *спеціальні професійні злочинські жаргони* властиві певним «професіям» злочинців: шулерам, наркоманам, кишеньковим злодіям, здирникам тощо;

- *тюремний жаргон* вживається спільнотою злочинців в основному в місцях позбавлення волі та утримання під вартою.